

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นทั่วโลก อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดเพิ่มขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2548-2556 เพศชาย 66.6 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 69.5 ปี และในเพศหญิง 71.7 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 76.3 ปี (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556) สำหรับประเทศไทยมีการสำรวจพบว่า ในปี 2556 มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 5.6 ล้านคน ในจำนวนประชากรทั้งหมด 60 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 9.3 ของประชากรทั้งหมด และมีการคาดการณ์ว่า ปี พ.ศ.2563 จะมีประชากรผู้สูงอายุจำนวนประมาณ 10 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 15.3 ของประชากรรวม (ศรีจิตรา บุญนาค, 2556, หน้า 23-25)

จากการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุจะมีผลกระทบทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนการบริหารการจัดการระบบต่าง ๆ อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ประชากรผู้สูงอายุมักมีปัญหาเรื่องสุขภาพมากขึ้นตามวัย เจ็บป่วยบ่อย ทำให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นปัญหาสำคัญของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุข เพราะผู้สูงอายุต้องพึ่งพาการช่วยเหลือดูแลค่อนข้างสูง มีผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งหรือไม่สามารถอยู่อาศัยร่วมกับครอบครัว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและทำให้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมจนทำให้กลายเป็นปัญหาใหญ่ต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม การเติบโตของสังคมเมือง ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง และลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังขาดการดูแล (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2556, หน้า 42-46)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด โดยมุ่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยสติปัญญาความรู้ และประสบการณ์

ของผู้สูงอายุเพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหา ปรับอารมณ์ความรู้สึกให้เหมาะสมและเป็นการมุ่งแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ ทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม หากการปรับตัวล้มเหลวก็นำมาซึ่งปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วย

โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายที่ประกอบด้วยปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ลูก มาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดเล็กลง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวเพียงพ่อ แม่ ลูก เท่านั้น ทำให้บุตรหลานอาจจะไม่ได้อยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ หรือหากได้อยู่ร่วมกันก็ไม่มีเวลาเอาใจใส่ปรนนิบัติดูแลผู้สูงอายุอย่างเพียงพอผู้สูงอายุจากเดิมที่เคยเป็นผู้รับผิดชอบในครอบครัว คอยให้คำปรึกษาแนะนำ ถ่ายทอดวิชาความรู้ประสบการณ์ต่างๆ ให้กับบุตรหลานก็ถูกลดบทบาทดังกล่าวลง ความเคารพนับถือที่ได้จากครอบครัวและชุมชนจึงลดลงตามไปด้วยผู้สูงอายุจึงกลายมาเป็นสมาชิกธรรมดา ในครอบครัวที่ไม่มีศักยภาพใด ขาดการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว จนกระทั่งถูกทอดทิ้ง ให้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังภายในบ้าน ผู้สูงอายุในฐานะที่เคยเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่ทรงคุณค่ากลายเป็นภาระของครอบครัว ชุมชน และสังคม

สถาบันครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันของสังคมที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะครอบครัวเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดทางสังคมเป็นจุดเริ่มต้นการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมถ้าสถาบันครอบครัวไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอสังคมไทยก็น่าจะอ่อนแอลงไปด้วย การต่อสู้กับสังคมภายนอกประเทศก็น่าจะมีกำลังที่น้อยลงด้วยเช่นกัน ซึ่งปัจจัยด้านครอบครัวเช่น สัมพันธภาพในครอบครัว ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญเรื่องหนึ่งตัวอย่างเช่น การรับประทานอาหาร การพักผ่อน การเยี่ยมญาติ เป็นต้น การร่วมทุกข์ร่วมสุข ตลอดจนการปรึกษาหารือ การสื่อสารกันภายใน ครอบครัว การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการแก้ปัญหาหารือกันอย่างสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน เมื่อมีคนในครอบครัว เจ็บป่วย หรือแม้แต่การไล่ถามสารทุกข์สุกดิบของคน ในครอบครัวก็ตาม ความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคีที่คนในครอบครัวมีเป้าหมายร่วมกัน การไม่ทำร้ายกันทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกัน และยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก ที่มีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (บังอร เทพเทียน, 2556, หน้า 7)

ตำบลหนองลานตั้งอยู่ในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนหนึ่งที่มีโครงสร้างผู้สูงอายุที่สูงมากขึ้น จากปี พ.ศ. 2555 จำนวนผู้สูงอายุ 654 คน แต่ในปี พ.ศ. 2556 จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 748 คน (เทศบาลตำบลหนองลาน, 2556, หน้า 36) มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นทุกปี ตลอดจนโครงสร้างหรือรูปแบบของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายที่ประกอบด้วยปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก มาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดเล็กลง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวเพียงพ่อ แม่ ลูกเท่านั้น จากครอบครัวใหญ่เปลี่ยนเป็นครัวเดี่ยว

มากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุต้องดูแลตัวเองมากขึ้นเนื่องจากสมาชิกในครอบครัวที่น้อยลง คนที่อยู่ในวัยทำงานต้องเดินทางออกไปทำงานนอกบ้าน สมาชิกในครอบครัวจึงไม่มีเวลาปรนนิบัติ ดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุมากนัก ขาดการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว จนกระทั่งถูกทอดทิ้งให้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังภายในบ้าน ผู้สูงอายุในฐานะที่เคยเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่ทรงคุณค่าในครอบครัว ชุมชน และสังคมกลายมาเป็นภาระของครอบครัว ชุมชน และสังคม

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา ปัจจัยด้านครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อนำผลการศึกษาเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

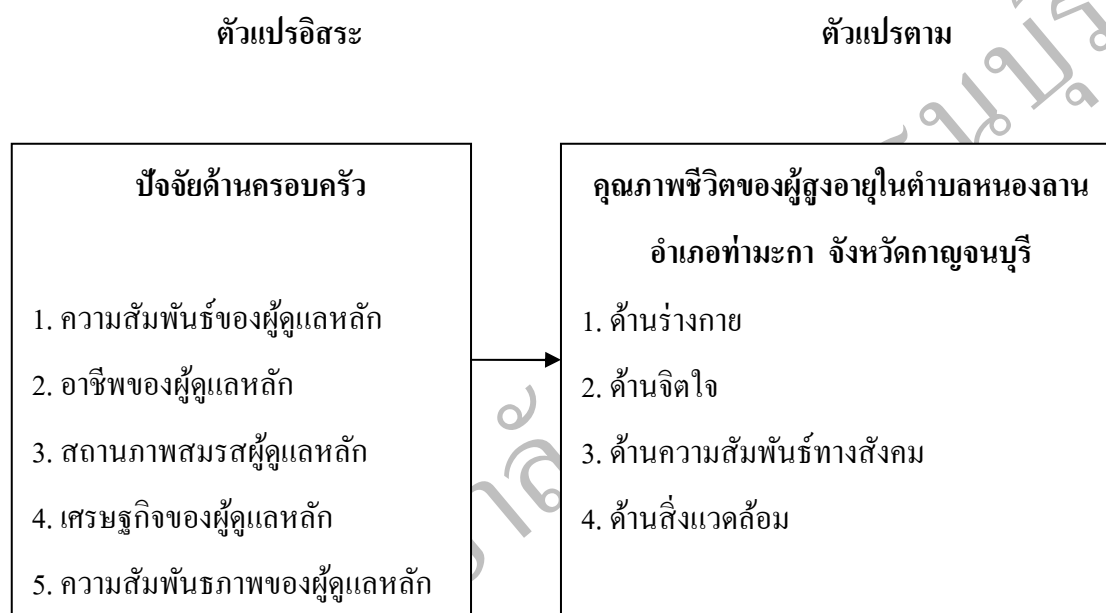
1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

สมมติฐานของการวิจัย

1. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับมาก
2. ปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก (WHO, 2001, pp12-33) โดยสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ที่อยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 8 หมู่บ้าน ทั้งหมด 752 คน ณ วันที่ 2 มกราคม 2557 (เทศบาลตำบลหนองลาน, 2557)

1.2 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ที่อยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยเลือกการสุ่ม

ตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ซึ่งมีประชากรจำนวน 752 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, หน้า 606) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 267 คน

1.3 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 9 คน โดยการใช้แบบเจาะจง

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของผู้ดูแลหลัก สถานภาพสมรสของผู้ดูแลหลัก อาชีพของผู้ดูแลหลัก เศรษฐกิจของผู้ดูแลหลัก และความสัมพันธ์ภาพของผู้ดูแลหลัก

2.2 ตัวแปรตาม คือ ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ด้านปัจจัยด้านครอบครัว หมายถึง องค์ประกอบด้านต่าง ๆ ภายในครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกภายในครอบครัว ในที่นี้ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของผู้ดูแลหลัก สถานภาพสมรสของผู้ดูแลหลัก อาชีพของผู้ดูแลหลัก เศรษฐกิจของผู้ดูแลหลัก และความสัมพันธ์ภาพของผู้ดูแลหลัก

คุณภาพชีวิต หมายถึง บุคคลที่มีความสุข ความพอใจจากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่มีความจำเป็น และความต้องการของร่างกายและจิตใจอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมและค่านิยมที่สังคมยอมรับ

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่อยู่ในภาวะความสูงอายุหรือชราภาพ เกี่ยวข้องกับขบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของชีวิต โดยอายุหรือวัยที่มีผลต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา จิตใจ และสังคม ในที่นี้หมายถึง ผู้สูงอายุที่อยู่ในลำเนาทะเลียนบ้านในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่อยู่ในภาวะความสูงอายุหรือชราภาพ เกี่ยวข้องกับ ขบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของชีวิต โดยอายุหรือวัยที่มีผลต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจของ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา จิตใจ และสังคม มีความสุข ความพอใจ จากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่มีความจำเป็น และความต้องการของร่างกายและจิตใจอย่าง ครบถ้วนสมบูรณ์ภายใต้สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่สังคมยอมรับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี
2. ทราบปัจจัยด้านครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอ ท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
3. ทราบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงการดูแลผู้สูงอายุให้ดีขึ้น